

גירושים בגיל השלישי: מה באמת מתחלק אחרי עשרות שנות זוגיות ונישואים?

בית, פנסיה, עסק משפחתי ונכסים
היסטוריים מחייבים מבט רחב -
משפטי, כלכלי ומשפחתי - לפני
שחותמים על הסכם גירושים
או פותחים הליך לחלוקת
רכוש ואיזון משאבים.

<< עו"ד ארתור שני
צילום: מקס מורון קובלסקי

מלמדת על כוונת שיתוף קונקרטי באותו נכס. בשנים האחרונות הודגש כי המסגרת הרכושית נבחנת לאור עקרון השוויון החולש על מוסד הנישואים, וכי הסדרים שקיפחו את בן הזוג החלש כלכלית שונו הן בחקיקה והן בהלכה הפסוקה (ראו בג"ץ 7716/05 פלוני נ' פלוני (2007); בע"מ 4860/16 פלונית נ' פלוני).

בפועל, מדובר בבדיקה דו-שלבית: תחילה בוחנים מה מקור הנכס ומתי נרכש; לאחר מכן בוחנים כיצד התנהלו בני הזוג ביחס אליו לאורך השנים. כאשר מדובר בנישואים שנמשכו 25 שנה ואף יותר, דווקא ההתנהלות היומיומית - ולא רק הרישום הפורמלי - עשויה להכריע.

בתיקי גיל שלישי, שבהם מצטבר הון על פני עשורים, זו סוגיה כפולה: מן העבר האחד, טענות להסתרת נכסים דיגיטליים; ומן העבר האחר, אובדן נכסים בפועל בשל היעדר הסדרת גישה.

בגירויים או בפרידה בגיל השלישי, אחרי עשרות שנות זוגיות, השאלה המרכזית אינה רק כמה מחלקים - אלא מה בכלל נכנס לחלוקה. נכסים היסטוריים, עסקים משפחתיים ופנסיות דורשים הסתכלות משפטית, משפחתית וכלכלית אחת.

בתיקי גירויים של בני זוג לאחר עשרות שנות נישואים, פגישת הייעוץ הראשונה מתחילה בדרך כלל בבית המגורים וברכוש שנצבר. אבל כשממפים את הנכסים לעומק, מתבררת לא פעם תמונה מורכבת יותר: דווקא נכס שנראה בתחילה "מחוץ למשחק" - דירה שהתקבלה בירושה, מניות בחברה שהוקמה לפני הנישואים או נכס מניב שנרשם לפני שנים על שם אחד מבני הזוג - הופך למוקד הסכסוך.

בגילים צעירים המחלוקת מתמקדת פעמים רבות בהווה: מזונות, חלוקת זמני שהות, שכר דירה ותזרים חודשי. בגיל השלישי, לעומת זאת, המבט נע גם עשרות שנים לאחור וגם שנים קדימה. אין עוד זמן רב לתקן טעות כלכלית, אין תמיד אפשרות לצבור מחדש, ורבים מן הנכסים נושאים היסטוריה ארוכה של שימוש משפחתי משותף. לכן סוגיית השיתוף הספציפי בנכסים נפרדים, שבתיקים אחרים עשויה להיות משנית, הופכת כאן לשאלה המרכזית.

גורם הזמן: כשמשך הנישואים הוא הטענה עצמה

בטענת שיתוף ספציפי בגירויים בגיל השלישי, הזמן עצמו נעשה ראייה משמעותית. בן הזוג הטוען לשיתוף אינו מצביע תמיד על מסמך מפורש, אלא על רצף חיים: מגורים ממושכים בנכס כמרכז המשפחה, גידול ילדים משותפים שכבר עזבו את הבית, השתתפות בשיפוצים ובאחזקה, הזרמת כספים מהחשבון המשותף, ניהול הנכס יחד ולעיתים גם התנהלות מול רשויות ובנקים כאילו מדובר בנכס "שלנו".

מן העבר האחר, משך הנישואים לבדו אינו מקים שיתוף. ההבחנה הפרקטית היא בין שימוש לבין

המסגרת המשפטית: ההחלטה היא רק נקודת ההתחלה

הבסיס הוא סעיף 5 לחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973, המורה כי עם התרת הנישואים זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווי כלל נכסי בני הזוג - למעט, בין היתר, נכסים שהיו להם ערב הנישואים או שקיבלו במתנה או בירושה בתקופת הנישואים. סעיף 5(ג) מרחיב את "כלל נכסי בני הזוג" וכולל בו זכויות עתידיות לפנסיה, פיצויי פרישה, קרנות השתלמות, קופות תגמולים וחסכונות.

ההחלטה היא נקודת המוצא - ולא נקודת הסיום. הלכה פסוקה היא כי גם בנכס נפרד ניתן להכיר בשיתוף ספציפי, מקום שבו ההתנהלות בפועל

שכבת הפנסיה: שלוש שאלות שאינן שאלות של זכות

בכל הנוגע לפנסיה, עצם הזכות כבר אינה לב המחלוקת: זכויות פנסיוניות מוכרות כנכסים בני חלוקה. הקושי מתעורר בשאלות המעשיות: מהו המועד הקובע, לפי איזו משכורת יחושב חלקו של בן הזוג הזכאי, האם החלוקה תיעשה כקצבה חודשית או בתשלום מהוון, ומה יקרה לפנסיית שאירים לאחר הגירושים. אלה שאלות שנשמעות טכניות, אך בפועל הן עשויות לקבוע את רמת החיים של הצדדים לשנים ארוכות.

בהקשר זה חשוב להבהיר ללקוח את גבולות **חוק לחלוקת חיסכון פנסיוני בין בני זוג שנפרדו, התשע"ד-2014**: תכליתו וניסוח סעיפיו מלמדים שהוא נועד להקל על מימוש הזכות מול הגוף המשלם - ולא לעצב מחדש את היקפה. **החוק פותר בעיית גבייה, לא בעיית חלוקה**. אי-הסדרת הרישום מול הגוף המשלם, או ניסוח שאינו עומד בדרישות החוק, מותירים את הלקוח עם זכות על הנייר.

סוגיה נוספת שנוטים להשמיט היא **פנסיית שאירים**. הסכמי גירושים רבים מסדירים בקפידה את הקצבה השוטפת ואינם מזכירים את השאירים כלל, ואז מתגלה - שנים לאחר מכן - שהזכות נשללה הן מכוח הדין או התקנון והן מכוח סעיף ויתור כללי בהסכם. **שלוש שורות בהסכם חוסכות הליך עתידי שסיכויי נמוכים**.

עניין קהלני ממחיש זאת היטב. ב-בג"ץ 7947/06 **קהלני נ' בית הדין הרבני הגדול** (24.12.2006) נדונה טענה של אישה שלפיה רק לאחר אישור הסכם הגירושים הבינה כי סעיף ויתור כללי שולל ממנה זכויות כספיות וסוציאליות שנצברו לבעלה במהלך שירותו הצבאי. העתירה נדחתה, אך בית המשפט העליון הדגיש כי יש לבחון בזהירות הסכמי גירושים המשתמע מהם ויתור על זכויות ממוניות, במיוחד כאשר מדובר בויתור שאינו מפורש דיו. זהו שיעור מעשי: **ויתור על פנסיה, זכויות סוציאליות או רכוש היסטורי חייב להיות ברור, מודע ומתועד**.

שיתוף: מגורים ממושכים, אפילו לאורך כל תקופת הנישואים, אינם זהים להתנהלות שיצרה מצג של בעלות משותפת. עורך דין שמצליח לפרק את הטענה לשני מרכיביה - ולהראות שהראיות מצביעות על שימוש בלבד - מצמצם את החשיפה במידה ניכרת.

עסק פעיל ומניות: הסיכון אינו החלוקה אלא ההשבתה

כאשר הנכס ההיסטורי הוא חברה פעילה, נוספת שכבה שאין לה מקבילה בתיק רגיל. השווי אינו נתון אלא תוצר של חוות דעת; המוניטין מתערבב בשכר הבעלים; ולעתים ילדים בוגרים מועסקים בחברה ותלויים בה. במצב כזה, הנזק הכלכלי הגדול בתיק אינו נובע מהחלוקה עצמה אלא מהשיתוק: צווים זמניים, מחלוקת על זהות מעריך השווי, ודרישות גילוי שחושפות מסמכים בפני שותפים, בנקים ולקוחות.

המחוקק נתן לכך ביטוי מפורש. **סעיף 6(ד) לחוק יחסי ממון** מחייב את הערכאה השיפוטית להתחשב בנסיבות הכלכליות של כל אחד מבני הזוג, ולמנוע ככל האפשר **אובדן מקור פרנסה סבירה**, פגיעה בהמשך תפקודו התקין של תאגיד או של מקום עבודה, ופגיעה בצבירת הזכויות הסוציאליות של אחד מבני הזוג. זו נקודת אחיזה מעשית לבקשות בעלות אופי מבני - פריסת תשלומים, מימוש עתידי, או הותרת השליטה בידי אחד הצדדים תמורת התאמה בשכבה אחרת - בתנאי שהיא נטענת עם נתוני תזרים ולא כסיסמה.

בפרקטיקה, ההסדר היציב בתיקים כאלה אינו תמיד חלוקת מניות. לעיתים נכון יותר לקבוע תשלום שווי מדורג מתוך תזרים, בליווי בטוחות, הסכם בעלי מניות מעודכן והסדרה ברורה של מעמד הילדים העובדים בעסק. פתרון כזה מגן על שני הצדדים: אם העסק נשחק, שניהם מפסידים.

סטייה מכלל האיזון, שיהיו והתיישנות

בתיקי גיל שלישי עולה לעיתים טענה לחלוקה שאינה שוויונית. הטענה נשענת על **פערי גיל, פערי כושר השתכרות, מצב בריאותי או תלות כלכלית** שנוצרה לאורך השנים. הכלי המשפטי לכך הוא **סעיף 8 לחוק יחסי ממון**, המאפשר סטייה מכלל החלוקה השווה בנסיבות מיוחדות. עם זאת, בתי המשפט אינם ממהרים להשתמש בכלי הזה; נדרש בסיס עובדתי חזק שמראה מדוע חלוקה שווה במספרים תיצור תוצאה בלתי הוגנת במציאות.

”

בתיקי גיל שלישי, גישור יכול להיות כלי יעיל במיוחד כאשר שני הצדדים מבינים שיש להם עניין משותף לשמור על המשפחה, על העסק, על השם הטוב ועל ההון שנבנה במשך שנים. היתרון אינו רק חיסכון בזמן ובעלויות, אלא האפשרות לנהל משא ומתן רגוע, דיסקרטי ומעשי מחוץ לכותלי הערכאות.

מנגד, בתיקי גירושים בגיל שלישי יש גם חזית הפוכה: תביעות המוגשות שנים לאחר הגירושים, בגין זכויות פנסיוניות או רכושיות שלא הוסדרו בזמנו. בבתי המשפט לענייני משפחה נדחו תביעות כאלה הן מחמת **התיישנות** והן מחמת **סיהוי**. עבור הצד שמחזיק בנכסים זו טענת הגנה ממשית; עבור הצד האחר - תמריץ להסדיר במועד. בשני הכיוונים, המסקנה זהה: **הסכם גירושים או תביעה רכושית שאינם סוגרים את כל השכבות מייצרים הליך נוסף כעשור קדימה**.

איך נבנה תיק גירושים או פרידה בגיל השלישי בפועל?

ראשית, מתחילים בתיעוד עובדתי - עוד לפני הטיעון המשפטי. בתיקי גיל שלישי הראיה המכריעה היא לרוב מסמך: רישומי ירושה או מתנה, דפי חשבון, חוזי שיפוץ, מסמכי מימון ותיעוד של כספים שלא עורבבו בחשבון המשותף. תיק שנפתח לפני שנאספו המסמכים מנוהל כמעט תמיד מעמדת חולשה.

שנית, חוות דעת אחת ולא שתיים. בתיקים עם עסק משפחתי, מעריך שווי מוסכם מקצר את ההליך בחודשים ומצמצם את החשיפה לגילוי מסמכים.

שלישית, חישוב אקטוארי מוקדם לפנסיה, המפריד בין הצבירה בתקופת השיתוף לבין זו שלאחריה.

רביעית, ניהול הגילוי - היקף המסמכים, אופן העברתם וזהות מי שנחשף אליהם - כסוגיה אסטרטגית בפני עצמה.

חמישית, מסדירים מראש. הסכם ממון או הסכם פרידה יכולים להיחתם גם אחרי ארבעים שנות נישואים וגם בפרק ב'. כאשר יש נכסים היסטוריים, עסק משפחתי או תכנון העברה בין-דורית, ההסדרה צריכה לכלול גם צוואה, מוטבים, יפוי כוח מתמשך, נאמנות או אמנה משפחתית - ולא להידחות לשלב מאוחר יותר.

מיסוי: המשתנה שאינו מופיע בטבלת האיזון

בתיקי גירושים וחלוקת רכוש בגיל שלישי, הפער בין הסדר טוב להסדר יקר הוא לעיתים מיסוי ולא משפטי. פירוק שיתוף בדירת מגורים, העברת זכויות בנכס מניב, מכירת מניות או משיכת כספים מקופות - כל אחד מאלה עשוי לגרור חשיפה שאינה נראית בטבלת האיזון אך מקטינה בפועל את מה שמתחלק. בפרקטיקה, השוואת חלופות בלי שכבת מס היא השוואה חלקית: הסדר שנראה שוויוני על הנייר עשוי להותיר צד אחד עם נכס נזיל וצד אחר עם חבות עתידית.

המסקנה המעשית פשוטה: להזמין בדיקה מיסויית בשלב מיפוי הנכסים, ולא בשלב ניסוח ההסכם.

שונים, ומאז התפתחה מסגרת משפטית ענפה. התוצאה המעשית היא שדווקא בזוגיות מאוחרת, היעדר הסכם ממון או הסכם חיים משותפים הוא הסיכון המרכזי - בשני הכיוונים: הצד שבנה הון חשוף לטענות שיתוף, והצד השני חשוף להיעדר כל ביטחון כלכלי.

”
הבחירה הנכונה אינה בין
”שלום” לבין ”מלחמה”, אלא בין
הכלי שמתאים למצב לבין כלי
שעלול לבזבז זמן, כסף ואמון.

הכלים כאן מוכרים אך מיושמים פחות מן הראוי: הסכם חיים משותפים או הסכם ממון, צוואה מעודכנת המבחינה בין ייעוד לילדים לבין הסדר לבן או בת הזוג, זכות מגורים מוגדרת בנכס, ותיעוד הפרדה כספית. שלושה מסמכים שנחתמים בתחילת הקשר חוסכים הליך ממוצע של שנים לאחר פטירה.

כשרות משפטית והשפעה בלתי הוגנת - חזית שנפתחת בהמשך

בגיל השלישי, הסכסוך הרכושי אינו תמיד מסתיים בהסכם. חזית נוספת נפתחת כשמצבו הקוגניטיבי או הבריאותי של אחד הצדדים משתנה: נטענות טענות של השפעה בלתי הוגנת על עריכת צוואה או על חתימת הסכם, מוגשות בקשות למינוי אפוטרופוס, ולעתים מתעורר מאבק בין ילדים בוגרים סביב ניהול ההון של ההורה.

מכאן חשיבות ההסדרה בזמן שבו הכשרות אינה מוטלת בספק. ייפוי כוח מתמשך שנערך מראש, תיעוד רפואי סמוך למועד חתימת מסמכים מהותיים, ליווי של איש מקצוע נייטרלי במעמד החתימה, והפרדה ברורה בין מי שמנהל את ההון לבין מי שנהנה ממנו - כל אלה מצמצמים באופן ממשי את סיכויי התקיפה העתידית. בתיקי גיל שלישי,

בתיקים עם נדל"ן מניב או חברה, שילוב יועץ מס או רואה חשבון בצוות הטיפול - ולא כמומחה מן החוץ בשלב מאוחר - משנה את מבנה ההסדר עצמו, ולא רק את מחירו.

השכבה שאינה במרשם: נכסים דיגיטליים

שכבה נוספת, שכמעט אינה מוסדרת בהסכמים שנערכו בעשור הקודם, היא הנכסים הדיגיטליים: ארנקי קריפטו, חשבונות רשת חברתית מניבי הכנסה, תכנים ונכסי קניין רוחני בענן ותכניות תגמול דיגיטליות. הקשיים כאן אינם דוקטרינריים אלא ראייתיים ותפעוליים - נכס שאינו רשום בשום מרשם קשה לאיתור במסגרת הליכי גילוי, ונכס שהמפתח אליו אבד חדל להיות בעל שווי גם כשאין מחלוקת על הבעלות בו.

בתיקי גיל שלישי, שבהם מצטבר הון על פני עשורים, זו סוגיה כפולה: מן העבר האחד, טענות להסתרת נכסים דיגיטליים; ומן העבר האחר, אובדן נכסים בפועל בשל היעדר הסדרת גישה. הפרקטיקה המתגבשת מחייבת התייחסות מפורשת בהסכם ובמסמכי ההעברה הבין-דורית - זיהוי הנכס, אופן הגישה אליו והוראות הפעולה - ולא הסתפקות בסעיף רכוש כללי. זהו גם תחום שבו הדין ממשיך להתפתח, ולכן ראוי לעקוב אחר החקיקה והפסיקה העדכניות בכל תיק.

פרק ב' וידועים בציבור בגיל מבוגר

פלח גדל בתיקים אלה אינו נישואים ארוכים אלא זוגיות מאוחרת: פרק ב' לאחר גירושים או התאלמנות, לעתים בלי נישואים פורמליים, כשלכל צד נכסים שנבנו לפני הקשר וילדים בוגרים משלו. כאן נפגשות שתי מערכות: ההסדר הזוגי הנוכחי וההסדרה הבין-דורית שקדמה לו.

בידועים בציבור אין תחולה אוטומטית של הסדר איזון המשאבים. הזכויות נבחנות לפי אורח החיים בפועל, לפי כוונת הצדדים ולפי התייעוד - עוד לפני שנשאלת שאלת ההיקף. פסיקת בית המשפט העליון הכירה בזכויות של ידועים בציבור בהקשרים

מניב, משפחה מורחבת או ילדים בוגרים שימשיכו להיפגש עם שני הצדדים, עצם השמירה על השיח בחדר סגור היא לעיתים חלק מהפתרון.

עם זאת, גישור אינו מתאים לכל תיק. כאשר יש סירוב לגלות מידע, חשש להברחת נכסים, פערי כוח חריפים, ניצול תלות או צורך דחוף בצו לשמירת נכס, ההליך המשפטי אינו כישלון של הידברות אלא כלי הגנה נדרש. גם פער רגשי גדול בין הצדדים - למשל כאשר צד אחד כבר בשל לפרידה והאחר עדיין נאחז בקשר - עלול להפוך גישור להליך ממושך ומתסכל. לכן הבחירה הנכונה אינה בין "שלום" לבין "מלחמה", אלא בין הכלי המתאים למצב לבין כלי שעלול לבזבז זמן, כסף ואמון.

סיכום והמלצות מעשיות

גירושין או פרידה בגיל השלישי אינם עוד תיק רכושי "רגיל". הם מפגישים היסטוריה משפחתית ארוכה עם שאלות של שיתוף ספציפי, פנסיה, עסק פעיל, נכסים דיגיטליים, מיסוי, פרק ב', ידועים בציבור, צוואות, מוטבים וכשרות משפטיות. לכן נקודת המפתח אינה רק הידיעה מה קובע החוק, אלא היכולת לראות את כל התמונה לפני שמנסחים דרישה, מגישים תביעה או חותמים על הסכם.

איכות התייעוד בעת החתימה שווה יותר מכל טיעון שיישמע אחריה.

שלוש טעויות חוזרות בשלב שלפני ההליך

הטעות הראשונה היא פעולה חד-צדדית שנעשית מתוך רצון "לסדר" את המצב: משיכת כספים מחשבון משותף, שינוי מוטבים בקרן או בביטוח, העברת מניות לילד בוגר, או רישום נכס מחדש. פעולות כאלה נעשות לעיתים לפני קבלת ייעוץ, והן עלולות להפוך לראיה מרכזית נגד מי שביצע אותן - גם כאשר מדובר בנכס שהיה עשוי להיות מוחרג מלכתחילה.

הטעות השנייה היא יצירת מצג של שיתוף בלי לשים לב: הפקדת דמי שכירות מנכס היסטורי לחשבון המשותף במשך שנים, מימון שיפוץ מכספים משותפים, או צירוף בן הזוג לחשבון הנכס מטעמי נוחות. בתיק שנבנה לאחר עשורים, רצף פעולות כזה עשוי לשמש בדיוק כ"דבר מה נוסף" שהצד האחר יבקש להוכיח.

הטעות השלישית היא הסכם חלקי: מסמך שמסדיר את הדירה ואת הקצבה השוטפת, אבל משאיר מחוץ לתמונה את פנסיה השאירים, המוטבים, הצוואה, ייפוי הכוח המתמשך או מעמד המניות. הסכם כזה אינו מסיים את הסכסוך אלא דוחה אותו לשלב מאוחר יותר. בשלושת המקרים, הטעות אינה בהכרח משפטית אלא תכנונית - היא נוצרת לפני שמישהו רואה את התמונה כולה.

הזירה החלופית: מתי גישור מתאים, ומתי צריך הליך משפטי

בתיקי גיל שלישי, גישור יכול להיות כלי יעיל במיוחד כאשר שני הצדדים מבינים שיש להם עניין משותף לשמור על המשפחה, על העסק, על השם הטוב ועל ההון שנבנה במשך שנים. היתרון אינו רק חיסכון בזמן ובעלויות, אלא האפשרות לנהל משא ומתן רגוע, דיסקרטי ומעשי מחוץ לכותלי הערכאות. כאשר קיים עסק פעיל, נכס

בחירת המסלול חשובה לא פחות מבחירת הטענה. כאשר קיימת יכולת אמיתית לשיח, גישור יכול לשמור על דיסקרטיות, על המשפחה ועל ההון שנבנה במשך שנים. כאשר יש פערי כוח, הסתרת מידע, חשש להברחת נכסים או צורך בצווים דחופים, ההליך המשפטי הוא כלי הגנה נדרש. תיק שנוהל נכון בגיל השלישי נמדד לא רק בתוצאת האיזון, אלא גם בשאלה אם לאחר הפרידה נותרו לצדדים ביטחון כלכלי, ודאות משפטית ומשפחה שיכולה להמשיך לתפקד.

המסקנה המעשית היא לעבוד בשכבות: תחילה למפות את מקור כל נכס ואת אופן השימוש בו לאורך השנים; לאחר מכן לבדוק את הפנסיה, הקצבאות, פנסיית השאירים והמוטבים; במקביל לבחון עסק משפחתי, נכסי נדל"ן, מס ונכסים דיגיטליים; ולבסוף לסנכרן את הסכם הפרידה עם צוואה, ייפוי כוח מתמשך, הסכמי ממון או חיים משותפים והסדרי העברה בין-דורית. הסכם שמטפל רק בדירה ובכסף השוטף עלול להשאיר את הסכסוך פתוח בדיוק במקום שבו הוא אמור להסתיים.

עו"ד ארתור שני

בעל הכשרה בתכנון ובתכלול העברה בין-דורית, ומוסמך מטעם האפוטרופוס הכללי לערוך ולחתום על ייפוי כוח מתמשך, הנחיות מקדימות למינוי אפוטרופוס והבעת רצון.

עם כניסתו לתוקף של החוק להסדר התדיינויות בסכסוכי משפחה, הקים את מרכז "גישור פרטי", המעניק מענה למשפחות במשא ומתן, גישור וגירויים בשיתוף פעולה בצוות רב-תחומי. פעילות המשרד משלבת ליטיגציה משפחתית, גישור, ירושה, כשרות משפטית, ניהול הון משפחתי, עסקים משפחתיים ושירותי נוטריאון. המשרד פועל בגישה של "דיני משפחה - לכל משפחה", ומדורג בדירוגי CofaceBDi-I DUN'S 100.

עו"ד, מגשר, בורר ונוטריון ארתור שני הוא מייסד ומנהל ארתור שני ושות' - חברת עו"ד. הוא עוסק בדיני משפחה, גירויים, ירושה וניהול הון משפחתי מאז שנת 2009, ובכלל זה בגירויים ופרידה בגיל השלישי, העברה בין-דורית, צוואות, ייפוי כוח מתמשך ועסקים משפחתיים.

בעל תואר שני במשפטים (LL.M) בדיני משפחה, גישור ויישוב סכסוכים מאוניברסיטת בר-אילן, ותואר כפול במשפטים (LL.B) ובמשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה (B.A) מאוניברסיטת רייכמן. מחקריו האקדמיים עוסקים בהקניית הורות ושלילתה, והוא שימש בעבר יועץ חקיקה בכנסת ישראל.

מוסמך בגישור כללי, בגישור במשפחה ובשיטת גירויים בשיתוף פעולה (Collaborative Divorce). הוא